

УДК 930.1 + 930. 2

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.43.15>

ПИТАННЯ ОБ'ЄКТИВНОСТІ ІСТОРИЧНОГО ЗНАННЯ: РОЗДУМИ З ПОЗИЦІЇ АНАЛІТИЧНОЇ НАРАТИВНОЇ ФІЛОСОФІЇ ІСТОРИЇ

Олена Мішалова

*Криворізький державний педагогічний університет,
кафедра філософії
проспект Гагаріна, 54, 50086, м. Кривий Ріг, Україна
Рурський університет у Бохумі, кафедра філософії,
вул. Університетська, 150, 44780, м. Бохум, Німеччина*

Сучасна аналітична філософія історії зароджується у середині минулого століття як частина англо-американської філософії історії. З 50-60-х рр. XX ст. починається наративний етап у розвитку аналітичної філософії історії, який характеризується послідовним аналізом історичних наративів, моделей їхньої побудови та стратегій наративізації, дослідженням питань достовірності й істинності історичних наративів, а також розглядом особливостей функціонування наративів в соціокультурному просторі. Сучасна наративна філософія історії може бути надзвичайно корисною в умовах ведення інформаційних комунікативних війн, оскільки здатна забезпечити нас цілою системою ефективних концептуальних інструментів для роботи з історичним знанням, зокрема й допомогти прояснити питання його об'єктивності.

У випадку з питанням об'єктивності історичного знання скоріше варто говорити про умови або засади об'єктивності на зразок критеріїв істинності в сучасних концепціях істини, аніж про об'єктивність як таку. Це дозволить визначити концептуальні межі об'єктивності, зважаючи на специфіку історичного знання: віддаленість у часі предмету дослідження, опосередкованість історичного знання у текстах і матеріальних залишках минулого, перспективізм та наявність ціннісного складової, незавершеність історичного знання з точки зору постійного його перегляду та переоцінки у зв'язку з відкриттям нових фактів чи застосуванням нових методологічних підходів.

Маємо наголосити, що питання об'єктивності в межах історичного пізнання слід розглядати не з точки зору винайдення абсолютно вірного глобального її визначення, а з позиції прояснення умов або засад об'єктивності історичного знання відносно кожного історичного періоду чи дослідницької теми, використовуючи у поєднанні різні підходи у розумінні наукової об'єктивності. До найбільш загальних засад або умов можливості об'єктивності історичного знання слід віднести об'єктивованість історичного знання у текстах (наративах), теоретичну навантаженість історичних фактів та принципову відсутність єдиної точки зору як єдино правильної та остаточної, відкритість методології дослідження.

Ключові слова: аналітична філософія історії, наративна філософія історії, історичний наратив, історичний факт, об'єктивність, об'єктивне знання, інтерсуб'єктивність, знання без пізнаючого суб'єкта.

Сучасна наративна філософія історії зароджується у середині минулого століття як частина англо-американської філософії історії, представленої такими іменами, як Моріс Мандельбаум, Вільям Волш, Волтер Геллі, Мортон Вайт та Артур Данто. З іменем останнього фактично пов'язано виникнення терміну «аналітична філософія історії» як поняття і назви для цілого напрямку досліджень в методології історичного пізнання у межах аналітичної філософської традиції до сьогодні. У 1965 році виходить друком фундаментальна

праця Данто – «Аналітична філософія історії», яка стала гідною відповіддю на закиди неопозитивістів стосовно методологічної слабкості і, навіть, ненауковості знання про минуле. Данто чітко розділяє філософію історії на субстантивну та аналітичну. Перша, на його думу, спрямована на опис того, що відбулося у минулому, як і історія загалом, однак в дещо більших масштабах, тобто субстантивна філософія історії намагається дати опис всієї історії. Аналітична філософія історії являє собою філософію, спрямовану на вирішення спеціальних концептуальних проблем, що виникають як в практиці вивчення історії, так і в субстантивній філософії історії [11, с. 1]. Для прояснення та вирішення концептуальних проблем історичного пізнання Данто систематично і послідовно використовує весь арсенал методологічних засобів аналітичної філософії. Що мається на увазі? По-перше, використання чіткої філософської термінології, яка має бути введена логічно коректно; по-друге, високі вимоги до ясності і чіткості аргументації, використовуваної для обґрунтування філософських положень; по-третє, активне застосування методів і засобів сучасної логіки; по-четверте, намагання розглядати та вирішувати філософські проблеми шляхом філософського аналізу мови [9, с. 163]. Так, в результаті аналізу мови істориків – історичних текстів (нарративів) – Данто приходять до вирішення понять «нарративного речення» як специфічного типу висловлювань про минуле та «нарративу» (оповіді) як відповідної форми організації історичного знання, що оповідає і пояснює одночасно [11, с. 143, 141]. Свою дослідницьку позицію Данто дуже добре окреслює наступною тезою: «Відмінність між історією та наукою полягає не у тому, що історія застосовує, а наука не застосовує організуючі схеми [organizing schemes], які виходять за межі того, що є даним. Обидві це роблять. Відмінність полягає у тому виді організуючих схем, які застосовує кожна з них. Історія розповідає історії» [11, с. 111].

Послідовний аналіз історичних нарративів, моделей їхньої побудови, стратегій нарративізації, питання їхньої достовірності та істинності історичних нарративів, а також особливостей функціонування нарративів в культурному просторі спільнот і суспільств продовжується у працях Хейдена Вайта, Франка Анкерсмита, Луїса Мінка та Леона Голдстейна. Таким чином, з 50-60-х рр. ХХ ст. і до сьогодні аналітична філософія історії являє собою один з найвпливовіших напрямів філософського осмислення проблемних питань історичного пізнання, успішно застосовуючи цілий комплекс філософських ідей та методів аналітичної філософії до вивчення і аналізу історичної дійсності. Серед сучасних представників аналітичного підходу у дослідженні теорії історичного пізнання слід назвати Пола Рота, котрий, спираючись на ідеї Данто та Голдстейна, наголошує на множинності минулого у розумінні множинності пояснень минулого на кожному етапі розвитку історичної науки [18, с. 313] та Джоні-Матті Куукканена, який у своїх працях декларує настання «постнарративного» періоду у сучасній філософії історії, котрий не відкидає і не закреслює здобутків нарративних теорій історичного знання, однак характеризується більшою відкритістю до ідей та підходів інших філософських традицій і, навіть, з інших галузей знання [13, с. 92]. Важливою характеристикою аналітичної традиції в історичній епістемології є послідовне обґрунтування наукового статусу історичного знання та намагання застосовувати до нього усіх методологічних вимог, яким має відповідати наукове знання загалом. Однією з таких вимог є об'єктивність, яка виступає маркером демаркації наукового знання від ненаукового.

Питання об'єктивності історика та історичного знання є традиційно складним і дискусійним. Дискусії стосовно нього відомі під назвою спору між об'єктивістами та релятивістами в межах історичного пізнання, що, звичайно, є досить грубим узагальненням, під яке підводилися історики й філософи історії часто з прямо протилежними поглядами. Наприклад, найбільш відомим представником позиції об'єктивізму в методології історії

завичай вважається Леопольд фон Ранке. Передусім, завдяки своїй відомій тезі, яка стала гаслом історичного об'єктивізму: «історик прагне показати, як власне все було насправді» [17, с. VII]. Однак, слід наголосити, що сам Ранке об'єктивістом в жодному разі не був, а вищезазначений вираз часто використовують поза контекстом праці, в якій ми його зустрічаємо. Цією фразою Ранке підсумовує свої роздуми стосовно розуміння історії як «наставниці або судді», тобто він просто виступає проти моралізаторства в історичній науці, історик повинен досліджувати минуле, а не судити його, надаючи настанови майбутнім поколінням. Факт поверхневої оцінки Ранке як «об'єктивіста», який закликає істориків відмовитись від своєї точки зору й відмежовувати історичні факти від цінностей, підкреслюють також у своїх роботах німецький історик і теоретик історії Райнгард Козеллек [4, с. 63] та американський історик й епістемолог історії Аллан Мегілл [14, с. 438].

Так, наприклад, Мегілл зазначає, що часто набагато легше сказати, чим об'єктивність не є, аніж надати їй чітку дефініцію. Мегілл вирізняє чотири типи об'єктивності: філософська, дисциплінарна, інтеракціональна та процедурна. Філософський або абсолютний тип об'єктивності веде свій початок з традиції сучасної філософії, починаючи від Рене Декарта і тісно пов'язаний (хоча й не ідентифікується) з ідеєю того, що дослідник повинен пізнавати речі такими, якими вони є насправді. Прихильники ідеї абсолютної об'єктивності прагнуть до такого знання, яке б повністю відображувало дійсність без передсуджень, пристрастей та викривлень. Вони вважають, що усі добropорядні дослідники неминуче повинні прийти до одного набору репрезентацій, і якщо цього не відбувається, вони схильні запідозрити наявність некомпетентності або свідомої неправди. Другий тип – дисциплінарна об'єктивність – у якості свого стандарту об'єктивності розглядає консенсус у певному дослідницькому середовищі. Третім типом об'єктивності є інтеракціональний або діалектичний. Він ґрунтується на тому, що ті чи інші об'єкти стають об'єктами у ході взаємодії між суб'єктом та об'єктом пізнання. Таким чином, на відміну від абсолютного чи дисциплінарного типів, він залишає місце для суб'єктивності дослідника. Останній тип об'єктивності – процедурний, котрий орієнтується на практику імперсонального методу дослідження. Мегілл зазначає, що процедурний тип об'єктивності не існує у вигляді стійкої орієнтації у історичному дослідженні та історіюписанні. Мегілл також підкреслює, що це лише чисті концептуальні типи, які не стосуються сфери історичних досліджень та написання історії. Virізнєння таких типів об'єктивності, на його погляд, може допомогти історикам більш чітко уявити ті виклики й обмеження, з якими вони стикаються, займаючись історичним описом, історичним поясненням, обґрунтуванням та інтерпретацією [14, с. 1-2].

Важливим у межах розгляду цього питання видається зауваження Мегілла щодо неприпустимості ототожнення поняття «об'єктивності» з поняттями «нейтральності» або «виваженості» у історичному дослідженні, оскільки перше означає включення до розгляду навіть відверто безглузвих точок зору, а друге призводить до безкінечного балансування між різними позиціями. Мегілл наголошує, що об'єктивність не є єдиним концептом, вона являє собою множинність концептів, котрі не можуть бути зведені до якогось одного з них [14, с. 2].

На наш погляд, ця думка Мегілла є досить перспективною. Ми будемо виходити з позиції, що історичне знання є ціннісно-нормативним за своєю природою, тому не може бути загальнозначимим за змістом – об'єктивним у розумінні природничих чи точних наук, що, однак, не є аргументом на користь звинувачень його в необ'єктивності. У випадку з питанням об'єктивності історичного знання скоріше варто говорити про умови або засади його об'єктивності на зразок критеріїв істинності в сучасних концепціях істини, аніж про об'єктивність як таку. Це дозволить визначити концептуальні межі об'єктивності, зважаючи

на специфіку історичного знання: віддаленість у часі предмету дослідження і, відповідно, принципова неможливість дослідження багатьох питань стосовно минулого, опосередкованість історичного знання у текстах (наративах) і матеріальних залишках минулого, перспективізм та наявність ціннісної складової, незавершеність історичного знання з точки зору постійного його перегляду і переоцінки у зв'язку з відкриттям нових фактів чи застосування нових методологічних підходів.

На нашу думку, до таких засад або умов об'єктивності історичного знання можна віднести наступні: (1) об'єктивованість історичного знання у текстах (наративах); (2) теоретична навантаженість історичних фактів та принципова відсутність єдиної точки зору як єдино правильної та остаточної; (3) відкритість методології дослідження.

Першою засадою об'єктивності історичного знання виступає сам факт його об'єктивованості у писемних джерелах, історичне знання є записаним. Воно є об'єктивним у розумінні об'єктивності і певної автономії «третього світу» наукового знання Карла Поппера. Слід нагадати, що Поппер у своїй концепції епістемології без пізнаючого суб'єкту пропонує ідею вирізнення трьох світів: по-перше, світ фізичних об'єктів чи фізичних станів; по-друге, світ станів свідомості або психічних станів чи поведінкових схильностей діяти певним чином; по-третє, світ об'єктивного змісту мислення, особливо змісту наукових ідей та поезії, а також творів мистецтва [15, с. 106]. «Жителями мого третього світу є перш за все теоретичні системи, також важливими його жителями є проблеми та проблемні ситуації. І я буду стверджувати, що найбільш важливими жителями цього світу є критичні аргументи і те, що може бути названо – за аналогією з фізичними станами чи станами свідомості – станом дискусії або станом критичного аргументу; і, звичайно, зміст журналів, книг та бібліотек» [15, с. 107].

Поппер говорить про об'єктивність «третього світу» з точки зору продуктів діяльності – наукового знання. Знання в об'єктивному сенсі, що складається з проблем, теорій та аргументів, є повністю незалежним від будь-кого, хто претендує на те, щоб «знати», від будь-чиїх переконань або схильностей діяти певним чином, воно являє собою знання без того, хто знає, це знання без пізнаючого суб'єкта. Відповідно до думки Поппера, третій світ об'єктивного змісту знання володіє значним ступенем автономності, навіть незважаючи на те, що він є продуктом людської діяльності (як павутина є продуктом діяльності павука) і, у свою чергу, значно впливає на людину. Для вивчення й аналізу цього автономного світу об'єктивного знання, на його думку, слід розробити об'єктивістську епістемологію, оскільки традиційна епістемологія переважно концентрується на другому світі суб'єктивного знання [15, с. 109, 111-112].

Схожій позиції в теорії історії дотримується Козеллек, обґрунтовуючи думку про «трансцендентальність» культурного досвіду, до якого можна віднести передусім наукове знання, а також релігійні та метафізичні ідеї. Козеллек підкреслює, що вони трансцендентні не в сенсі потойбічного, а у тому сенсі того, що вони виходять за межі того чи іншого покоління [5, с. 40].

В цьому контексті стає зрозумілим положення Анкерсмита про серйозний рівень автономії наративного універсуму, який є сукупністю історичних наративів, котрі не є простими проєкціями чи картинами історичного минулого [10, с. 161]. Дуже часто це положення Анкерсмита, як і багато інших положень провідних теоретиків наративізму, наприклад, Хейдена Вайта чи Ролана Барта, трактувалися як доказ їхньої зневаги до історичної науки, як заперечення ними існування будь-якої історичної дійсності та можливості досягнення істини в результаті історичного дослідження. Це говорить лише про наявність значного ступеня тенденційності та нерозуміння наративної філософії історії. Звертаючи увагу

на це досить розповсюджене наукове кліше, Ева Доманська наголошує, що такий погляд є не зовсім вірним, оскільки жоден з цих філософів-нарративістів нічого подібного не писав, вони лише підкреслювали той факт, що історики часто не мають безпосереднього доступу до минулої дійсності [1, с. 12].

Покликаючись до майже класичного визначення історичного факту в нарративній теорії історії, що належить Данто, історичний факт – це подія, якій надано нарративний опис. Тобто це твердження про подію, представлене у формі історичного (або нарративного) речення. Історія як наука є неможливою без свого базового рівня історії-як-запису [history-as-record]. При цьому події, котрі перетворюються на факти, можуть сприйматися учасниками цих подій інакше, аніж вони представлені в історичних реченнях [11, с. 294, 258, 226].

Тут ми підходимо до наступної умови об'єктивності історичного знання, котра зазвичай сприймається як контраргумент стосовно історії як науки, – теоретична навантаженість історичних фактів та принципова відсутність єдиної точки зору на певну послідовність подій як єдино правильної і остаточної.

Данто стверджує, що учасники подій насправді не мають ніякого привілейованого статусу порівняно з істориком, оскільки саме історик має можливість бачити наслідки подій і розуміти їхнє значення. Більш того, навіть наявність «ідеального» свідка була би недостатньою, оскільки завжди залишатиметься велика кількість описів подій, до яких він не матиме доступу. Кожна подія може мати багато можливих описів, справжнє значення тієї або іншої події як такої дуже часто стає зрозумілим набагато пізніше того часу, коли подія мала місце бути. І це, на думку Данто, є завданням і вагомою перевагою істориків: бачити події у часовій перспективі [11, с. 232, 151]. «Історики мають унікальний привілей бачити діяння у часовій перспективі. Відповідно, як я неодноразово наголошував, нарікання на те, що ми, будучи віддаленими у часі від діянь, котрі нас цікавлять як істориків, і не можемо знати їх так, як їх міг би знати свідок, є помилковими. Оскільки сутність історії як науки полягає не у тому, щоб знати про діяння як могли би знати про них свідки, а як знають про них історики – у зв'язку з більш пізніми подіями і як частини часових цілостностей. ... Люди багато б віддали, щоб мати можливість побачити свої дії очима майбутніх істориків» [11, с. 183].

Данто фактично задовго до формулювання Хіларі Патнемом положення про ціннісне навантаження фактів говорить про теоретичне навантаження історичних фактів та про необхідність постійного перегляду їх у світлі нових теорій, що постійно відбувається в науці. «Моя позиція, однак, полягає в наступному: ніхто не йде голим до архівів. Також не можна заперечувати, що ніхто не заходить голим до лабораторій» [11, с. 101]. Данто наполягає, що ми постійно знаходимося у процесі перегляду наших переконань стосовно минулого і припустити, що вони можуть бути «незмінними» було би невірним з точки зору сутності історичного дослідження [11, с. 145].

Анкерсміта звертає увагу на те, що історичні дискусії (у їхній найбільш типовій формі) зазвичай ведуться не з приводу фактів відносно минулого, а переважно з приводу інтерпретації минулого, тобто стосовно тієї чи іншої «точки зору», з якої пропонується розглядати минуле [10, с. 205]. Нав'язування єдиної «правильної» точки зору або підведення конфліктної історичної події під так званий «єдиний знаменник», що становить ніби правило історіописання, насправді знищує природну сутність історії як всебічного дослідження (що відображується у етимології слова «історія», яке означає «дослідження») [7, с. 183]. Переважання одного погляду на минуле в решті решт призводить до зникнення (або знищення) будь-якого погляду на минуле. «Точки зору» на минуле, підкреслює Анкерсміт, можуть існувати лише у випадку, якщо існують інші «точки зору». Свобода думки

є найважливішим методологічним принципом, що визначає та обумовлює саму можливість історичного знання [10, с. 219-220].

Історична наука, як і будь-яка інша галузь знання, є значною мірою залежною від державної політики та економічних кон'юнктурних інтересів. Саме тому сучасна наративна філософія історії може бути надзвичайно корисною в умовах ведення інформаційних комунікативних війн (або, за визначенням Дмитра Кулеби, – війн за реальність [6, с. 22]), в яких використовується історичне знання.

Наративна філософія історії здатна забезпечити нас цілою системою ефективних концептуальних інструментів для роботи з історичною інформацією в умовах ведення сучасних гібридних війн. Одним з таких концептуальних методологічних інструментів є поняття наративної толерантності. Наративну толерантність можна розглядати як стратегію і як тактику написання історії. Якщо розглядати наративну толерантність як принцип, вона являє собою стратегією для проведення історичного дослідження, що передбачає два обов'язкові кроки: по-перше, відмову від нав'язування свого власного національного історичного наратива іншим державам і, по-друге, поступову відмову від національного наратива як такого, заміна його регіональним, транснаціональним чи полікультурним. Якщо ж розглядати наративну толерантність як базисну структуру історіописання, вона виступає тактикою або способом написання історичного наратива, що враховує щонайменше дві точки зору на конкретну послідовність подій, дозволяючи таким чином поступово наближатися до істини. Це також передбачає усунення із практики історіописання слів і виразів на кшталт «давній ворог», «безкінечна ворожнеча», «славетна перемога» і т.п., оскільки такі формулювання виступають тригерами до поновлення минулих конфліктів [8, с. 52].

Однак, толерантне історичне мислення, яке включає в себе повагу до позиції «іншого», також має передбачати критику як свою протилежність, оскільки наративна толерантність не означає прийняття всього і обов'язково має мати межі. Тут слід враховувати, як влучно зазначає Надія Козаченко, що критика може бути зовнішньою та внутрішньою. Зовнішня критика стосується основ певної концепції, піддає сумніву основні її засади. «Зовнішня критика є результатом зіткнення різних позицій, її мета – оцінити адекватність вибраної позиції, її продуктивність, актуальність, оригінальність» [2, с. 105]. Внутрішня критика виходить з тих самих засад, що й позиція, яка піддається критиці, її мета – вказувати на певні неточності самої концепції, вона слугує засобом виявлення суперечностей у критикованій концепції і, одночасно, методом її розвитку [2, с. 106]. Слід зазначити, що критичне мислення є невід'ємним елементом аналітичної філософської традиції, багато в чому є подібним до наукового, однак на відміну від останнього, має більш широке застосування у повсякденному житті. Критичне мислення також можна розглядати як популярний аналог наукового, його основна функція полягає у забезпеченні необхідного науково-раціонального підґрунтя у повсякденному житті, буденних комунікативних ситуаціях та ситуаціях вибору [3, с. 41].

Отже, наративна толерантність та критичне мислення, що має встановлювати межі наративній толерантності, у поєднанні здатні створити умови для об'єктивного висвітлення різних точок зору.

Третьою засадою об'єктивності історичного знання має виступати «відкритість» методології дослідження. За аналогією з концепцією «відкритих» та «закритих» систем Поппера, історичне знання і процедура його обґрунтування повинні бути відкритими та прозорими незалежно від того, якої методології дотримується той чи інший історик.

Слід зазначити, що першим про необхідність розробки прозорої методології історичного пізнання почав говорити у середині XIX ст. німецький історик Йоганн Дройзен,

який наголошував, що лише чітка система методів може надати об'єктивні критерії для оцінки результатів роботи історика [12, с. 17]. Історичне знання, наголошує Дройзен, перш за все, є чимось, що ми отримуємо, те, що нам передано. «Історичний матеріал являє собою частково те, що все ще є безпосередньо присутнім, однак веде своє походження з часів, які ми прагнемо зрозуміти (Сліди минулого), частково це будь-які ідеї, які люди отримали про ті часи та передали, щоб про них пам'ятали (Джерела), частково це речі, в яких ці обидві форми є поєднаними (Пам'ятки минулого)» [12, с. 18]. Тому власна розвинена методологія історії має бути органом історичного мислення та історичного дослідження [12, с. 16].

Поппер визначає наукову об'єктивність як інтерсуб'єктивність наукового методу, тобто визнаної процедури проведення наукового дослідження і перевірки його результатів. Досягнення об'єктивності наукового знання є завданням наукового методу. Поппер наголошує, що «об'єктивність тісно пов'язана з соціальними аспектами наукового методу, з тим фактом, що наука і наукова об'єктивність не є (і не можуть бути) результатом спроб окремого вченого бути «об'єктивним», а являє собою результат дружньо-ворожого співробітництва багатьох вчених. Тому наукова об'єктивність може бути визначена як інтерсуб'єктивність наукового методу» [16, с. 424]. Отже, відповідно до думки Поппера, те, що ми називаємо «науковою об'єктивністю» є продуктом соціального або суспільного характеру наукового методу, у той час як індивідуальна неупередженість окремого вченого являє собою не джерело, а скоріше результат цієї соціально або інституціонально організованої об'єктивності науки [16, с. 246].

Таким чином, підсумовуючи, маємо наголосити, що питання об'єктивності в межах історичного пізнання слід розглядати не з точки зору винайдення абсолютно вірного глобального її визначення, а з позиції прояснення умов або засад об'єктивності відносно кожного історичного періоду чи дослідницької теми, використовуючи у поєднанні різні підходи у розумінні наукової об'єктивності. До найбільш загальних засад або умов можливості об'єктивності історичного знання слід віднести об'єктивованість історичного знання у текстах (нарративах), теоретичну навантаженість історичних фактів та принципову відсутність єдиної точки зору як єдино правильної та остаточної, відкритість методології дослідження.

Список використаної літератури

1. Доманська Е. Історія та сучасна гуманітаристика: дослідження з теорії знання про минуле. Київ : Ніка-Центр, 2012. 263 с.
2. Козаченко Н.П. Яка критика потрібна критичному мисленню? // Актуальні проблеми духовності: [зб. наук. праць]. Кривий Ріг : КДПУ, 2019. Вип. 20. С. 97-117.
3. Козаченко Н.П. Критичне мислення в контексті зміни наукового етосу // Наукове пізнання: методологія та технологія. 2020. № 2 (46). С. 38-46.
4. Козеллек Р. Минуле Майбутнє. Про семантику історичного часу. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. 380 с.
5. Козеллек Р. Часові пласти. Дослідження з теорії історії. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2006. 429 с.
6. Кулеба Д. Війна за реальність: як перемагати у світі шейків, правд і спільнот. Київ : Книголав, 2019. 384 с.
7. Мішалова О.В. Історична дійсність та факт у світлі ідей Л. Вітгенштейна // Актуальні проблеми духовності: [зб. наук. праць]. Кривий Ріг : ДВНЗ «КНУ», 2014. Вип.15. С. 175-185.
8. Мішалова О.В. Наративна толерантність: вихід із лабіринту національних історичних нарративів // Актуальні проблеми духовності: [зб. наук. праць]. Кривий Ріг: КДПУ, 2019. Вип. 20. С. 46-71.

9. Шрамко Я.В. Що таке аналітична філософія? // Актуальні проблеми духовності: [зб. наук. праць]. Кривий Ріг: КДПУ, 2019. Вип. 12. С. 149-169.
10. Ankersmit F.R. *Narrative Logic. A Semantic Analysis of the Historian's Language*. The Hague. Boston. London : Martinus Nijhoff Publishers, 1983. 241 p.
11. Danto A.C. *Narration and Knowledge*. New-York : Columbia University Press, 2007. 437 p.
12. Droysen J.G. *Outline of the Principles of History*. Boston : Ginn and Company, 1897. 122 p.
13. Kuukkanen J.-M. *The Future of Philosophy of Historiography: Reviving or Reinventing? // Towards a Revival of Analytical Philosophy of History*. Around Paul A. Roth's Vision of Historical Science. Ed. by Krzysztof Brzechczyn. Leiden–Boston : Brill Rodopi, 2018. P. 73-94.
14. Megill A. Introduction: Four Senses of Objectivity // *Rethinking Objectivity*. Ed. by Allan Megill. Durham and London : Duke University Press, 1994. P. 1-20.
15. Popper K.R. *Objective Knowledge. An Evolutionary Approach*. Oxford : Oxford University Press, 1979. 402 p.
16. Popper K. *The Open Society and Its Enemies*. Princeton and Oxford Press : Princeton University Press, 2013. 755 p.
17. Ранке1 – Ranke L. *Geschichten der romanischen und germanischen Völker von 1494 bis 1514*. Leipzig : Duncker und Humblot, 1885, 323 p.
18. Roth P. A. *The Pasts // History and Theory*. 2012. № 51 (October). P. 313-339.

THE QUESTION OF THE OBJECTIVITY OF HISTORICAL KNOWLEDGE: REFLECTIONS FROM THE POSITION OF ANALYTIC NARRATIVE PHILOSOPHY OF HISTORY

Olena Mishalova

*Kryvyi Rih State Pedagogical University, Department of Philosophy,
Gagarin av., 54, 50086, Kryvyi Rih, Ukraine
Ruhr University Bochum, Department of Philosophy,
University str. 150, 44801, Bochum, Germany*

The modern analytic philosophy of history emerged in the middle of the last century as a part of the Anglo-American philosophy of history. The narrative stage in the development of the analytic philosophy of history began in the 1960s, it is characterized by the consistent analysis of historical narratives, models of their construction and strategies of narrativisation, by the study of issues of reliability and truthfulness of historical narratives, as well as by the consideration of the peculiarities of the functioning of narratives in the socio-cultural space. Modern narrative philosophy of history can be extremely useful in the conditions of conducting informational and communicative wars, as it is able to provide us with a whole system of effective conceptual tools for working with historical knowledge, in particular, to help clarify the issue of its objectivity.

From our point of view, in the case of the objectivity of historical knowledge, it is more appropriate to talk about the conditions or grounds of objectivity, such as the criteria of truth in modern concepts of truth, rather than about objectivity as such. This will make it possible to determine the conceptual limits of objectivity, taking into account the specifics of historical knowledge: remoteness in time of the subject of research, the representation of historical knowledge in texts and material remains of the past, perspectivism and the value-normative component of historical knowledge, the incompleteness of historical knowledge from the point of view of its constant revision and reassessment in connection with the discovery of new facts or the use of new methodological approaches.

It should be emphasized that the issue of objectivity in historical knowledge should be considered not from the point of view of inventing an absolutely correct global definition of it, but from the position of clarifying the conditions or grounds of objectivity of historical knowledge in relation to each historical

period or research topic, using a combination of different approaches in understanding of scientific objectivity. The most general grounds or conditions for the possibility of the objectivity of historical knowledge include the representation of historical knowledge in texts (narratives), the theoretical overload of historical facts and the fundamental lack of a single point of view as the only correct and final one, the openness of the research methodology.

Key words: analytic philosophy of history, narrative philosophy of history, historical narrative, historical fact, objectivity, objective knowledge, intersubjectivity, knowledge without a knowing subject.